

**Cofnodion Cyfarfod Fforwm Mynediad Lleol Gogledd Eryri
a gynhaliwyd ddydd Llun 2 Mehefin 2025 am 5.45pm
ym Mhlas Tan y Bwlch, Maentwrog, Blaenau Ffestiniog**

Presennol - Aelodau :

Mr Edwin Noble	Mr Dafydd Gwyndaf
Mr David Firth	Mr John Gladston
Mr Robin Parry	Mr Callum Muskett
Mrs Fiona Davies	Mr Paul Williams
Mr Richard Williams	Mr Tim Jones
Mr Arthur Davies	Mr Dafydd P Jones
Mrs Maggi Barry	

Swyddogion / Siaradwyr: Peter Rutherford (APCE) Simon LI Roberts (APCE)
Rhian P Williams (APCE) Naomi Jones (APCE)

Croesawodd EN yr holl aelodau a Swyddogion/siaradwyr i'r cyfarfod heno.

1 Ymddiheuriadau Mr Mark Jones.

Gofynnodd EN a oedden ni'n dal i fod 2 yn brin o fewn yr aelodaeth o'r sector awyr agored a gofynnodd a oedd hi'n werth parhau o ystyried y bydd y cyfnod aelodaeth hwn yn dod i ben ym mis Chwefror. Roedd yn gwerthfawrogi mai'r cydbwysedd oedd yn bwysig.

Dywedodd PR y byddent yn edrych ar yr aelodaeth fel yr oedd o ran y cydbwysedd ac yn mynd i'r afael ag unrhyw brinder sydd ganddynt os oes angen.

2. Cofnodion Blaenorol

t5 Soniodd DF y dylai'r cofnodion ddarllen Rheilffordd Ffestiniog ac nid Rheilffordd Ucheldir Cymru.

Ymddiheurodd PR am yr amryfusedd hwn a byddai'n cofnodi hyn yn y cofnodion.

Cymeradwywyd

3. Materion yn codi

i) t8 Soniodd ED fod y PC yn annog digwyddiadau mwy i fynd yn 'ddi-blastig' a gofynnodd sut roedd y fenter honno'n mynd.

Dywedodd PR fod hwn yn 'digwydd yn araf bach' ac roedd wedi cyflwyno hyn i lawer o drefnwyr digwyddiadau fel her wrth weithio gyda'u Swyddog Di-blastig. Gofynnwyd iddynt ystyried lleihau neu ddileu eu defnydd h.y. deunydd lapio bwyd, poteli plastig bach. Gobeithio y bydd hyn yn dod yn rhan o'u dull gweithredu arferol ar gyfer pob digwyddiad yn y blynyddoedd i ddod. Roedd pobl yn awyddus i weithio gyda ni ond roedd yn gwerthfawrogi bod hyn yn her.

ii) Dywedodd PR fod rhywfaint o symudiad wedi bod o ran Coed Victoria ac roedd yn edrych ychydig yn fwy cadarnhaol o ran y tîrfeddianwyr. Roedd yn sefyllfa gymhleth a bydd yn rhaid ei gwneud ar y cyd â thîm Hawliau Tramwy Gwynedd. Byddai'n adrodd yn ôl i'r aelodau pan fyddai'r sefyllfa'n gliriach. Byddai datrys hyn

o gymorth sylweddol o ran digwyddiadau, yn enwedig y rhai sy'n digwydd yn y nos er mwyn osgoi Teras Victoria. Pwysleisiodd fod hwn yn waith sydd ar y gweill. Fodd bynnag, byddai hwn yn ymarfer drud ac mae'r amcangyfrifon cychwynnol tua £80 – £100k pe baem yn defnyddio ein timau ein hunain.

iii) Gofynnodd TJ a oedd hi'n bosibl y gellid dod i ryw drefniant gyda Gwesty'r Victoria ar gyfer parcio dros nos neu fel manau gollwng.

Soniodd PR efallai na fyddai'n bosibl gan fod Gwesty'r Victoria yn fenter fasnachol ac yn llawn bob amser ac mae'n debygol na fyddent yn croesawu pobl yn tarfu ar eu cleientiaid ac yn cymryd lleoedd parcio gyda bysiau mini yn enwedig yn y nos. Roedd hwn hefyd yn dod yn ffefryn fel man gollwng/man gorffen ar gyfer y Tri Chopa a oedd yn cymhlethu'r mater ymhellach. Roedd y Parc Cenedlaethol hefyd wedi diweddarau'r cyngor ar gyfer Heriau'r Tri Chopa a gwybodaeth llwybr Llanberis a oedd yn cynnwys gofyn i drefnwyr beidio â pharcio na gollwng/codi yn ardaloedd preswyl Llanberis.

Soniodd CM y byddai'n bosibl ychwanegu man gollwng mewn cilfach yn yr ardal honno.

Dywedodd PR fod y llain ymyl yn ddigon llydan ond byddai hynny'n fater i Briffyrdd Gwynedd ei ystyried os a phan fyddem yn cyrraedd y cam hwnnw, byddai'n rhaid ei asesu. Pwysleisiodd fod hyn i gyd yn digwydd yn barhaus ac y gallai gymryd peth amser. Roeddent wedi recordio'r llwybr sydd ychydig yn newydd yn ddigidol a fyddai angen caniatâd gan y 4 perchennog tir gwahanol.

Ychwanegodd TJ, os oedd yr arian i'w wario, y byddai'n rhaid i'r llwybr hwnnw fod yr un gorau y gellid ei gyflawni.

Gofynnodd PW pwy fyddai'n talu'r bil hwnnw – y Parc Cenedlaethol neu Gwynedd.

Dywedodd PR y byddai'r gwaith llwybr yn cael ei wneud gan y Parc Cenedlaethol a byddai materion ffyrdd ac unrhyw orchmynion cyfreithiol Hawliau Tramwy yn cael eu gwneud gan CG fel yr Awdurdod Priffyrdd. Mae'r ddau gorff yn cydweithio ar hyn. Mae'r costau a grybwyllwyd yn gynharach ar gyfer y gwaith adeiladu llwybr yn unig. Efallai y byddwn yn cael rhywfaint o arian gan Lywodraeth Cymru neu ffynonellau eraill ond byddai'n rhaid i ni roi achos da at ei gilydd.

Soniodd JG ei fod wedi clywed sawl cwyn am oriau agor y toiledau yn Llanberis a bod unrhyw beth y tu allan i oriau yn golygu nad oedd toiledau cyhoeddus ar gael.

Roedd PR yn deall y broblem hon yn llawn ac roedd wedi cael ei chrybwyll sawl gwaith mewn trafodaethau gyda CG. Ac fel y dywedodd JG, roedd y sefyllfa'n cael ei gwaethgu gan gerddwyr y tu allan i oriau gwaith sydd angen cyfleusterau. Mae'r 'canlyniadau' wedyn yn amlwg ar y mynydd.

Ychwanegodd - **a'i farn bersonol ef yw hyn** mai'r hyn oedd ei angen mewn gwirionedd ar gyfer y dyfodol yn Llanberis oedd cyfleuster 24/7 tebyg i'r 'Sill'¹ ar Fur Hadrian ym Mharc Cenedlaethol Northumberland. Roedd hwn yn adeilad eco modern ar gyfer yr 21ain ganrif gyda'r holl adnoddau. Byddai Llanberis yn elwa'n

¹ [The Sill • Canolfan Darganfod Tirweddau Genedlaethol y DU](#)

sylweddol o ddatblygiad o'r fath. Gallai hyn gael ei redeg ar y cyd gan CG a'r Parc Cenedlaethol ond ymddengys nad oes awydd am hyn.

4. Gohebiaeth

i) Llythyr at Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy (CBSC) yn mynegi pryder y Fforwm Mynediad Lleol ynghylch cau toiledau Ysbyty Ifan.

ii) Ymateb Cyngor Conwy i'r llythyr uchod.

Soniodd PR eu bod wedi derbyn ymateb negyddol a siomedig gan CBSC ynglŷn â thoiledau yn Ysbyty Ifan sydd dan fygythiad o gau. Teimlai nad oedd CBSC wedi ystyried y gwahanol ddeinamegau mewn gwirionedd gan fod y bloc toiledau hwn yn cael ei ddefnyddio nid yn unig gan aelodau'r cyhoedd ond ei leoliad wrth ymyl y prif bwynt mynediad canŵ ar gyfer rhan uchaf Conwy i lawr i Rydianfair.

Diolchodd DJ i'r Fforwm Mynediad Lleol am ddod â hyn i sylw CBSC a soniodd na allai'r Cyngor Cymuned amsugno'r costau ond ei fod yn cael ei ofalu amdano ar hyn o bryd gan wirfoddolwyr a allai fod yn broblemus yn y tymor hir. Gofynnodd beth fyddai barn padlwyr ar hyn ac a allent helpu.

Er bod y Cadeirydd wedi datgan y byddai eu harian yn gyfyngedig ac nad oedd yn debygol y gallent gyfrannu, byddai'n gofyn ac yn gofyn iddynt hefyd roi'r wybodaeth honno ar eu gwefan. Roedd yn bwysig cofio mai dim ond 16% o badlwyr oedd yn aelodau o'r Gymdeithas - nid oedd y mwyafrif yn aelodau, a oedd yn siomedig, ond byddai'n gofyn iddynt beth oedd eu barn.

iii) Ychwanegodd PR, ar ôl trafodaeth yn y ddau Fforwm Mynediad Lleol, y cytunwyd y byddai'n ysgrifennu at y Gweinidog i ofyn beth oedd y sefyllfa ddiweddaraf yn dilyn yr holl waith ac ymgynghoriadau a wnaed gan y Grwpiau Diwygio Mynediad yn 2019 a hefyd y trafodaethau ar fynediad at ddŵr mewndirol. Ni dderbyniwyd unrhyw ymateb ond roedd wedi ailanfon y llythyr ynghyd ag e-bost a arweiniodd at ymddiheuriad digonol am yr oedi gan y Gweinidog ac roedd bellach wedi ysgrifennu'n ôl at Gadeiryddion y Fforwm Mynediad Lleol. Nid oedd yr ymateb wedi dweud llawer ac yn siomedig, mae'n annhebygol y bydd unrhyw beth yn dod i'r amlwg tan ar ôl yr etholiad nesaf.

5 Plas Tan y Bwlch – diweddariad mynediad

Dosbarthodd PR fap papur ac eglurodd y sefyllfa bresennol. Roedd y Parc Cenedlaethol wedi gwrthdroi ei gynnig gwreiddiol a byddai Plas bellach yn cael ei gadw am y tro yn ddarostynedig i benderfyniadau'r Awdurdod. Diolch byth, ei ddealltwriaeth ef oedd y byddai'r Parc Cenedlaethol yn cadw'r coetir a'r llyn waeth a fyddai unrhyw werthiant o'r Plas ei hun yn digwydd yn y dyfodol a'i peidio.

Nododd TJ fod y Prif Weithredwr newydd wedi trafod hyn gyda'r Awdurdod a gofyn a oedd ffyrdd eraill o edrych ar hyn. Gellid ei ail-bwrpasu ac yna symud y pencadlys presennol i'r safle hwnnw a/neu benderfynu gwneud cais am grant i'w adnewyddu trwy gais Cronfa Dreftadaeth y Loteri (CDL). Heb ailfuddsoddiad

sylweddol ni fydd yn gost-effeithiol. Fodd bynnag, gallai'r costau hynny fod tua £10m.

Nid yw'r Adeilad yn gynaliadwy fel y mae (h.y. yn ariannol nac o ran y ffabrig) ac mae costau sylweddol ynghlwm. Roedd yn werth nodi bod Parciau Cenedlaethol eraill eisoes wedi gwerthu adeiladau o'r fath. Dyna pam gwerthwyd yr eiddo.

Soniodd NJ y byddai'r cais dichonoldeb i Gronfa Dreftadaeth y Dreftadaeth yn cael ei wneud o fewn yr ychydig fisoedd nesaf ac yna cais llawn os bydd yn llwyddiannus.

Soniodd TJ eu bod hefyd wedi cynnal dau sesiwn galw heibio i'r cyhoedd yn dilyn cymaint o bryder a fynegwyd gan ddefnyddwyr a chymunedau lleol ynghylch y golled bosibl o amwynder. Yna penderfynodd yr Awdurdod gadw'r coetir a'r llyn.

Gofynnodd EN pa mor hyderus oeddent y byddent yn cael yr arian grant.

Dywedodd TJ eu bod wedi derbyn ymateb ffafriol gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri ar ôl trafodaethau cychwynnol.

Gofynnodd EN beth oedd yr amserlen ar gyfer hyn i gyd.

Dywedodd NJ y dylai'r cais ddigwydd o fewn y flwyddyn.

Gofynnodd CM sut roedd hyn wedi cael ei dderbyn gan y cymunedau lleol.

Credai NJ fod hyn wedi cael ei dderbyn yn dda ac wedi cael ymateb ffafriol.

Gofynnodd PW pa mor hir fyddai'r broses hon i gyd.

Atebodd NJ y byddai cais amlinellol yn cael ei wneud o fewn blwyddyn ac yna, os byddent yn llwyddiannus, y byddent yn cwblhau cais llawn. Byddai'n ofynnol iddynt (yr Awdurdod) gyfateb unrhyw grant o 10%. O bosibl, gallai hyn ddod o ffynonellau ariannu eraill.

Soniodd PW y bydd hyn i gyd yn cymryd tua 3 blynedd wedyn, sy'n golygu y bydd y Parc Cenedlaethol yn amsugno'r costau rhedeg hynny yn ystod y cyfnod hwnnw, gan adael yr Awdurdod yn atebol yn ariannol.

Ychwanegodd TJ fod rhywfaint o arian i dalu am hyn ond yn ddelfrydol dylai Plas fod yn hunangynhaliol.

Gofynnodd PW a oedd unrhyw bobl neu sefydliadau â diddordeb mewn prynu'r Plas.

Soniodd TJ fod un neu ddau ond pwy bynnag fyddai'r prynwr yn y pen draw byddai angen iddyn nhw ddeall faint o waith cynnal a chadw oedd ei angen.

Soniodd PR fod yr holl gwynion ac ymholiadau a ddeilliodd o'r newyddion am werthiant Plas yn ymwneud â'r ffaith ei fod yn cynnwys y llyn a'r coetiroedd. Roedd y ffaith nad oedd yr ardaloedd hyn bellach i'w gwerthu yn rhyddhad mawr i bawb.

Esboniodd ymhellach fod potensial hefyd i greu rhai Hawliau Tramwy Cyhoeddus o fewn y coetiroedd. Mae angen mynediad i arhosfan Rheilffordd Ffestiniog sydd wedi'i lleoli o fewn y coetir a hefyd nad oedd y mynediad o'r ffordd i lawr i'r Oakley yn Hawl Tramwy Cyhoeddus. Roedd cysylltiadau pwysig hefyd â'r llwybr troed yn y gogledd-ddwyrain ar draws y ffordd i Danygrisiau. Unwaith y bydd y sefyllfa'n gliriach yna byddent yn ystyried opsiynau ychwanegol os oes angen.

Diolchodd EN i bawb am eu diweddariadau ac roedd yn falch bod hyn yn edrych yn fwy ffafriol.

6. Bwlch y Moch – Diweddariad ar y gwaith diweddaraf

Hysbysodd PR yr aelodau fod y man lle mae'r wal uchaf yn gorgyffwrdd bellach wedi'i gwblhau ond bod y cynigion wal terfynol wedi'u gohirio oherwydd bod angen caniatâd gan berchennog y tir, a oedd yn profi i fod yn hirfaith. Y rheswm dros y wal oedd gwneud i bobl feddwl am eu penderfyniadau o ran llwybr - gan fod llawer yn meddwl mai mynediad Crib Coch oedd y llwybr i'r Wyddfa pan mewn gwirionedd mae'n arwain at Sgrambl Gradd 1 a hefyd ymlaen i Grib y Ddysgl, sydd hefyd yn sgrambl Gradd 1. Roedd yna lawer iawn o broblemau 'dilynol' hefyd - sy'n golygu bod cerddwyr nad oeddent yn gyfarwydd â'r safle yn tueddu i ddilyn eraill. Dangosodd tystiolaeth gychwynnol fod y wal uchaf newydd sy'n gorgyffwrdd yn cael effaith ond byddai'n anodd mesur hyn o ystyried bod Bwlch Y Moch yn lleoliad mor brysur.

Gofynnodd TJ a oedd unrhyw fath o arwyddion yma.

Dywedodd PR eu bod wedi codi arwydd ond ei fod wedi cael ei rwygo i ffwrdd – *byddai'n dangos yr arwydd i'r aelodau yn y cyfarfod nesaf*. Roedd yn destun pryder mawr bod rhai pobl wedi dewis fandaleiddio rhywbeth a godwyd gyda'r bwriad o achub bywydau ac o ystyried nifer y galwadau a dderbyniwyd ar gyfer Crib Coch gan dîm Achub Mynydd Llanberis (LIMRT).

Yn ddelfrydol, byddai'n well gosod wal isel arall i greu rhyw fath o goridor i arwain pobl drwy'r safle hwn a symud y piler presennol. Roedd ymweliad safle wedi'i drefnu a mynychwyd gan TJ, Hywel Jones (Swyddog Prosiect), PR, y tenant Mr Bedwyr Jones, Alun G Jones (Warden) a Simon Roberts (Pennaeth Warden y gogledd). Roedd hyn bellach yn destun trafodaeth gyda'r tîrfeddiannwr.

Ychwanegodd SR eu bod hefyd yn edrych ar lwybr mynediad/allanfa Horns yn y fan honno a oedd yn cael ei ddefnyddio ar gam gan gerddwyr i ddisgyn o Fwlch Y Moch i Ben y Pass pan mewn gwirionedd dylent aros ar Lwybr Pyg yn ddelfrydol. Efallai y bydd angen ail-alinio hwn gan nad oedd yn llwybr diogel fel yr oedd yn ymddangos ar y map. Mae pobl hefyd yn aml yn troi'n ôl gan ychwanegu at y dryswch.

Gofynnodd CM a oedd y Parc Cenedlaethol wedi ystyried arwyddion eraill mwy cadarn.

Gwnaeth PR sylw bod yr ardal hon wedi dod yn fan cyfyng ac roedd arwyddion cynnar yn awgrymu bod yr adran waliau newydd yn gweithio ond efallai y byddai angen gwaith ychwanegol i gwblhau'r ardal a lle gallent greu rhyw fath o ffwnel tuag at y camfeydd i alluogi mwy o eglurder. Nid oedd y Parc Cenedlaethol eisiau

codi arwyddion yn gyffredinol gan eu bod yn tynnu oddi ar natur wyllt yr ardal ond yn yr achos hwn roedd yn angenrheidiol.

Gwnaeth TJ y sylw, er nad oedd seilwaith ychwanegol ar y mynydd yn cael ei groesawu fel arfer, roedd hwn yn safle anarferol o ystyried y nifer uchel o gerddwyr yn yr ardal honno. Cafwyd trafodaeth hir ar y safle a chytunwyd bod wal isel arall yn briodol ynghyd â symud y golofn. Byddai arwyddion yn cael eu tynnu i lawr unwaith eto, felly mwy o reolaeth gorfforol fyddai'r ateb gorau.

Ychwanegodd JG nad oedd amheuaeth bod y cyfryngau cymdeithasol wedi gwaethygu'r broblem hon ac wedi annog rhai cerddwyr, yn ddiodyn, i ddringo Crib Coch heb sgiliau na mapiau rhagofynnol, ac nid oedd hyn yn ddefnyddiol o gwbl.

Gofynnodd EN beth fyddai'n digwydd i'r piler presennol.

Dywedodd PR y byddai'n cael ei symud ychydig i'r dwyrain ac yn unol â'r wal newydd ar ôl ei chodi. Roedd yn bwysig cofio bod lleoliad yr holl bileri ar y copa a Bwlch Y Moch wedi'i gytuno gyda'r LIMTR ar y pryd yn dilyn sawl ymweliad â'r safle. Roedd creu'r pileri hynny wedi cymryd llawer o ymdrech a chost ddilynol ond roeddent wedi gweithio'n dda iawn gan gynnwys y rhai a godwyd o amgylch cyrion pob trac.

Ychwanegodd PW fod lleoliad y pileri yn rhoi mwy o eglurder ac wedi arbed llawer iawn o erydiad wrth i bobl lynu wrth linell y llwybrau.

Gwnaeth DF y sylw, yn ei farn ef, o ystyried nifer y bobl sy'n mynd heibio ac yn ôl heibio i Fwlch Y Moch, nad oedd dewis arall, yn enwedig pan nad oes gan bobl y sgiliau sgramblo sydd eu hangen ac nad ydynt yn cario mapiau, bod hyn yn dangos nad ydynt wedi cynllunio ymlaen llaw a heb ddigon o wybodaeth i wneud dewisiadau gwybodus. Byddai'r wal ychwanegol o gymorth yn ei farn ef.

Adroddodd SR eu bod wedi gofyn am farn gyfreithiol ar wneud gwelliannau seilwaith yn yr ardal honno a pha rwymedigaethau posibl a allai fod gan ei fod yn dir mynediad CGaHT. Maent yn aros am yr adroddiad hwnnw.

Gofynnodd EN pryd y byddai'r gwaith hwn yn cael ei wneud.

Mae SR yn gobeithio y gallen nhw ddechrau rhywfaint eleni ond efallai y bydd yn cymryd dau dymor i'w cwblhau.

Ychwanegodd PR fod y LIMTR wedi gofyn i'r PC gynorthwyo i ddelio â mater arall ymhellach ymlaen o Grib Coch. Roedd nifer o alwadau wedi bod ar 'lwybr' a oedd wedi datblygu yn ystod y blynyddoedd diwethaf gan arwain at dir anodd o Fwlch Crib Coch ar ddechrau'r llwybr ymlaen i Grib Y Ddysgl. Dangosodd sleidiau o'r pwynt penodol hwnnw i'r aelodau.

Ar ôl astudio'r safle, roedd y Parc Cenedlaethol wedi argymhell ein bod yn blocio'r llwybr gyda ffiniau mawr yn hytrach na phileri codi - byddai'n amhriodol ar y pwynt hwnnw. Fodd bynnag, byddai hyn yn gofyn am ganiatâd perchennog y tir ac roeddent yn dymuno aros nes bod yr adroddiad cyfreithiol a gomisiynwyd yn dod yn ôl. Byddai hyn hefyd yn ymfyn trosglwyddo deunyddiau gyda hofrennydd i osod y ffiniau. Mae'r logisteg yn parhau ond dim ond cwpl o oriau fyddid angen hofrennydd ac mae cerrig wedi'u dewis. Mae rhain yn rhai digon trwm a hirgrwn fel na ellid eu symud ar ôl eu gosod.

Roedd DF yn gwerthfawrogi bod pobl yn crwydro 'oddi ar y llwybr' a gofynnodd a fyddent yn cael eu tirlunio â thyweirch neu drwy ryw fodd arall.

Dywedodd PR nad oedd fawr ddim tyweirch yn y lleoliad hwnnw i alluogi hyn ond y byddent yn cael eu cloddio i mewn ychydig ond yn y pen draw byddent yn hindreulio ac yn cronni ac yn dal priddoedd a byddent yn edrych yn fwy naturiol o fewn misoedd.

Diolchodd EN i bawb am eu cyfraniadau at y mater hwn a gofynnodd a allai'r aelodau gael y wybodaeth ddiweddaraf am faterion Crib Coch a Chrib Y Ddysgl.

7. Prosiect enwau Tirwedd Eryri – Diweddariad ar y rhaglen waith ddiweddaraf yn yr ardal.

Diolchodd NJ i'r aelodau am y cyfle i ddod a'u briffio am y prosiect hwn.

Esboniodd fod dau brosiect ar wahân i) ar y cyd â Phrifysgol Caerdydd a ii) i gasglu data a gwybodaeth am enwau lleoedd gwreiddiol Cymru.

Cydnabyddir bod y defnydd o dir yn aml yn diffinio enwau lleoedd megis caeau lleol, pentrefi a phentrefannau, afonydd, nentydd, brynau, nodweddion archaeolegol a diwydiannol, mynyddoedd lleol a Ffriddoedd², a'r defnydd o eiddo – adeiladau crefyddol, melinau a phyllau, ysguboriau, storfeydd, ffrydiau a choredau, lonydd ac adeiladau a thai gwledig a degwm felly roedd yn bwysig cofnodi a chadw eu henwau lleoedd Cymraeg. Rhoddodd amrywiol enghreifftiau.

Roeddent hefyd wedi bod yn gweithio gyda'r Arolwg Ordnans i sicrhau bod enwau wedi'u mapio yn gywir yn eu lleoliad a bod sillafiad enwau lleoedd Cymraeg yn cael ei gadw ac yn drech lle bynnag y bo modd. Roedd hyn yn rhan o bolisi iaith Gymraeg ein Parc Cenedlaethol a hefyd y dylem annog sefydliadau eraill i ystyried gweithio gyda ni mewn perthynas â'r prosiect hwn.

Pan newidiodd yr Awdurdod ei enw'n ffurfiol i Eryri a hefyd i fabwysiadu'r enw Yr Wyddfa ar gyfer Snowdon yn Saesneg, gofynnodd Comisiwn yr Iaith a fyddem â diddordeb mewn prosiect enwau lleoedd ehangach. Roedd yn anffodus nad oes dyletswydd gyfreithiol yng Nghymru i ddiogelu na chofnodi enwau lleoedd Cymraeg a bod y prosiect yn cael ei gynnal ar y sail honno ac mae'n golygu bod y gwaith hyd yn oed yn bwysicach.

O fewn y Parc Cenedlaethol roeddent wedi dechrau cronni enwau ar lynnoedd gyda dros 200 wedi'u cofnodi hyd yn hyn. Yn seiliedig ar argymhellion y Parc Cenedlaethol, mae'r AO wedi cytuno i ddefnyddio'r enwau hynny. Fodd bynnag, roedd llawer iawn o waith gwirio yn gysylltiedig ag ymchwilio i enwau *ynddynt eu hunain* ac weithiau roeddent yn cynnwys llawer o amrywiadau. Er enghraifft, Llyn Du yn hytrach na Llyndu a pha un oedd yn gywir ac mae llawer o enghreifftiau tebyg.

Enghraifft ddiddorol arall yw Nameless Cwm (Ogwen) a'i enw mewn gwirionedd yw Cwm Cneifion a byddem yn annog pobl a sefydliadau i ddefnyddio'r fersiwn Gymraeg.

²Ffridd. – Ymylon ucheldir (neu Ffridd/Coed Cae fel y'i gelwir yng Nghymru) yw'r ardal rhwng y mwy caeedig caeau isaf a reolir yn ddwys a'r bryn a'r rhostir agored.

Roedden nhw'n dal i gasglu llawer iawn o wybodaeth ac roedd amryw o wirfoddolwyr a grwpiau yn rhan o'r broses hon ac roedden nhw'n ddiolchgar iawn am hynny. Os oedd pobl yn teimlo bod ganddyn nhw enwau gwreiddiol dilys i'w cyfrannu, yna roedd croeso iddyn nhw eu cyflwyno i'w hystyried.

Soniodd CM fod rhai enwau diddorol iawn fel arfer yn gysylltiedig â nodweddion unrhyw graig neu leoliad penodol. Er bod yr AO yn ymwneud â'r prosiect, gofynnodd a oedd hyn yn berthnasol i ddarparwyr mapiau eraill fel mapiau Harvey.

Dywedodd PR eu bod nhw (staff mynediad a maes) wedi adolygu mapiau drafft newydd Harvey y llynedd ac wedi canfod rhai camgymeriadau gan gynnwys problemau sillafu ac wedi awgrymu amryw o newidiadau a bod pob un wedi cael ei ystyried.

Nododd NJ eu bod yn ymgysylltu â chynifer o sefydliadau/cyhoeddiadau â phosibl, h.y. y rhai a ddarparodd unrhyw ddeunydd a fyddai'n dod yn wybodaeth gyhoeddus o ran enwau lleoedd Cymru. Roedd hyn yn cynnwys Ystadau'r Goron.

Ychwanegodd eu bod wedi bod yn cynnal sawl gweithdy ar draws y Parc Cenedlaethol i gasglu gwybodaeth a bod yr ymarfer hwn yn parhau ac yn profi i fod yn ddefnyddiol iawn gyda nifer sylweddol o enwau a manylion wedi'u nodi.

Soniodd NJ hefyd fod y Climbers Journal gwreiddiol wedi cyfeirio at enwau lleoedd Cymru ar gyfer gwahanol ddringfeydd a chreigiau, a oedd yn ddiddorol. Dyfyniad (1965) isod:

Welsh names for crags exist which are not recorded on Ordnance Survey maps. These crags hence may have names (often in Welsh) in use among climbers which were invented by the latter. Minor topographical features may have names which occur in mediaeval charters and other documents relating to land tenure, which are not found on present-day maps. Many such names, and numerous others, are still in use today to define the limits of the cynefinoedd (sheep-walks: singular cynefin), or fields, or property, or for convenience: it is almost inconceivable that a crag which is large enough to afford rock-climbing should not have such a name. (For an illustration of the existence of such names, see the section on the Carneddau, below). A place-name in use among the local farming community, often of long standing or with an historical, literary or legendary background, or with an intrinsic beauty or aptness, is surely preferable to pigeon-Welsh or banal urban English names invented by climbers. Furthermore, when certain features appear to have no names, earlier names drawn from documentary sources should be introduced. An old and authentic place-name is often of first importance to historical studies in human settlement and land use, natural history and philology. These names therefore should not be cast aside in response to current whims of either the climbing or the farming community.

Roedd y prosiect hefyd wedi denu cynulleidfia ehangach fel y crybwyllwyd yn y wasg a'r cyfryngau cenedlaethol.

Soniodd PR y byddai'n cymryd peth amser i newid enwau lleoedd ond gobeithio y gallai trosglwyddiad ddigwydd. Os bydd unrhyw newidiadau i'r mapiau yn cael eu gwneud gan yr AO, gallant wneud newidiadau i'w mapiau digidol dros nos, fodd bynnag, roedd mapiau papur yn cael eu hargraffu bob pedair blynedd.

Roedd hefyd yn gwybod am brosiect tebyg arall lle'r oedd enwau caeau yn cael eu cofnodi gan nad oedd llawer ohonynt yn cael eu cofnodi a dim ond yn cael eu defnyddio'n lleol neu gan y tîrfeidiannwr neu denantiaid. Roedd cymdeithasau porwyr lleol hefyd yn ffynhonnell wybodaeth ar gyfer enwau ffriddoedd a phorfeydd.

Ychwanegodd NJ eu bod wedi cynnwys y porwyr lleol a'u gwahodd i gyfrannu.

Diolchodd EN i NJ am ei chyflwyniad diddorol a gobeithio y byddai'r prosiect yn werth chweil ar gyfer cadwraeth ein henwau lleol Cymraeg.

8. Diweddariad gan Adran y Wardeiniaid ar y rhaglen waith ddiweddaraf. – Simon LI Roberts

Diolchodd SR i'r aelodau am y cyfle i roi'r wybodaeth ddiweddaraf iddynt.

Dywedodd fod Alan Prichard, Warden arfordir y gogledd, Ogwen a'r Carneddau, bellach wedi gadael y Parc Cenedlaethol ar ôl 33 mlynedd yn y swydd a dymunodd bob lwc iddo yn y dyfodol. Roedd SR wedi cyflwyno'r achos dros gadw'r swydd i'r Tîm Rheoli ac roeddent yn aros am y canlyniad.

Roedd y gwaith atgyweirio ar y bont ar Lôn Gwyrfa'i bellach wedi'i orffen a disodlwyd y cynhalwyr decin yn gyfan gwbl erbyn hyn gyda grisiau plastig a chyfansawdd, felly dylai hyn roi hirhoedledd sylweddol iddi a lleihau ei phroblemau cynnal a chadw.

Fel y soniwyd yn flaenorol, mae problemau Bwlch Y Moch yn parhau ac rydym yn aros am farn perchnogion y tir ar y cynnig wal ychwanegol a chynghor cyfreithiol.

Mae gwaith ymarferoldeb yn dal i fynd rhagddo ar gyfer pont arfaethedig yn ardal Coety, sef y Carneddau – Pont Hafod Y Porth Llwyd. Cais oedd hwn gan grŵp cymunedol lleol i osod pont ond mae amryw o faterion y maent yn edrych arnynt gan gynnwys y ffaith y byddai'n rhaid ei chodi dros gored a thros linell nad yw'n Hawl Tramwy Cyhoeddus. Mae'n profi i fod yn gymhleth ac roeddent mewn trafodaethau ag amryw o randdeiliaid gan gynnwys Cyngor Conwy (CBSC). Nid oes unrhyw strwythur blaenorol na phresennol.

Mae un o'r timau llwybr troed yn gwneud gwaith ar yr hen A5 yn ardal Capel Curig. Gwaith draenio oedd hwn yn bennaf.

Bu cwynion am feiciau modur yn ceisio defnyddio llwybr Capel Curig – Crafnant. Roedd hyn yn gymhleth gan ei fod yn rhannol yn llwybr statws deuol ac yn Ffordd Ddi-ddosbarth gyda chyfyngiadau cerbydau trwy Orchymyn Rheoleiddio Traffig. Felly bydd angen arwyddion ychwanegol a fydd yn cael eu gosod gan CBSC fel yr awdurdod priffyrdd i hysbysu beicwyr nad ydynt yn cael mynd arno.

Roedd y tymor wedi dechrau eto ac roedd y Wardeiniaid tymhorol bellach yn eu lle. Cytunwyd gyda Thîm Achub Mynydd Llanberis (LIMRT) y byddai'n ddefnyddiol

pe gallent leoli eu hunain mewn lleoliadau strategol yn ddiweddarach yn y dydd ar adegau brig, ar ôl 4yp, i gynorthwyo pobl wrth iddynt ddewis llwybrau yn y mannau hynny lle nad ydynt efallai'n siŵr o'u llwybr esgyn h.y. Bwlch Y Moch, Bwlch Glas, croesffordd Mwynwyr / Pyg neu i'r dwyrain o'r copa ar gyfer Rhyd Ddu a Watkin. Gyda'r bwriad o leihau nifer y galwadau allan.

Y llynedd, gweithiodd 45 o Wardeniaid Gwirfoddol gyfanswm o 3500 awr a helpodd i gasglu, ynghyd â gwirfoddolwyr eraill, gyfanswm o 1500kg o sbwriel (600 o fagiau). A threuliasant 36 diwrnod yn gweithio yn y fan ddehongli ac yn darparu gwybodaeth. Roedd y broblem sbwriel yn siomedig iawn ond maent yn parhau fel Parc Cenedlaethol i roi negeseuon cyson allan mewn perthynas â sbwriel a gwastraff. Maent hefyd wedi helpu yn Ogwen - yn enwedig Cwm Idwal.

Mae gwaith mynediad arall a wnaed gan y ddau dîm o ddau yn parhau yng Nghwm Marchnad – Rhyd Ddu, gwaith llwybr Abergwyngregyn a hefyd rhywfaint o waith ar gylchdaith gymunedol yn ardal Cwm Cynfal.

Mae wardeiniaid hefyd yn ymwneud â thrapio minc.

Ac mae'r gwaith yn parhau o dan gytundeb Lefel Gwasanaeth³ (CLG) Conwy.

Ychwanegodd PR mai dim ond cyfundrefn cynnal a chadw oedd y CLG ac nad oedd yn cynnwys materion cyfreithiol. Caiff unrhyw faterion o'r fath eu gohirio i CBSC. Ond mae'r cynllun wedi bod yn llwyddiannus iawn dros y blynyddoedd. Dim ond costau contractwyr a deunyddiau yr oedd hyn yn eu cynnwys ac nid oedd yn cynnwys unrhyw amser nac adnoddau'r PC. Nid oedd yn cynnwys unrhyw waith o fewn eiddo Cyfoeth Naturiol Cymru na'r Ymddiriedolaeth Genedlaethol chwaith.

Mae rhywfaint o waith atgyweirio yn dilyn tirlithriad bellach wedi'i gwblhau ar lwybr y Mwynwyr gan gontractwr lle mae gwaith rhagorol wedi'i wneud.

Eleni roedden nhw'n bwriadu disodli llwybr/rhodfa bren yng Nghoed yr Eryr yn Nant Gwynant.

Ychwanegodd PR fod hwn wedi'i osod gan y PC tua 15 mlynedd yn ôl a bod angen ei ddisodli.

Parhaodd SR – roedd angen ailosod llawer o gatiau ar Lôn Gwyrfaï ac roedd y gwaith hwnnw'n parhau.

Mae mwy o waith wedi'i gynllunio eleni hefyd ar drac Llanberis.

Yn ardal dyffryn Conwy mae gwaith gan y Warden Ardal lleol, Ioan Davies, yn parhau gyda gosod gatiau newydd mewn gwahanol gymunedau a gwaith o dan y Cytundeb Lefel Gwasanaeth. Roedd hefyd wedi bod yn darparu cefnogaeth i fenter llwybrau Trefriw y grŵp cymunedol.

Gofynnodd DF beth oedd y sefyllfa ddiweddaraf yng nghoetir Beddgelert y tu ôl i'r maes gwersylla yn dilyn storm Dara. Roedd Lôn Gwyrfaï yn dal i gael ei rhwystro ac roedd dargyfeiriad yn dal i fod ar waith. Roedd arwydd hefyd i lawr yn ardal yr orsaf.

Mae hwn yn gytundeb rhwng CBSC a'r Parc Cenedlaethol ar gyfer gwaith cynnal a chadw sylfaenol i'w wneud ar Hawliau Tramwy Cyhoeddus o fewn y Parc Cenedlaethol (tua 540km).

Dywedodd PR ei fod yn siomedig iawn na chafodd hyn ei ddatrys. Nid yw Cyfoeth Naturiol Cymru yn bwriadu clirio'r cwmp coed mawr hwn yn dilyn storm Dara tan fis Hydref nesaf.

Roedd hyn wedi achosi llawer iawn o anghyfleustra i'r cyhoedd. Byddai'n rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r aelodau ac yn ymchwilio i'r arwydd a oedd wedi cwmpo.

Diolchodd EN i SR am ei ddiweddariad a gofynnodd i'r aelodau a ddylem anfon llythyr at Alan Prichard yn ei ddiolch am ei wasanaeth.

Cytunwyd

Byddai PR yn trefnu hyn.

9. Eitemau a argymhellir ar gyfer agenda'r cyfarfod nesaf

i) Canllawiau Digwyddiadau wedi'u Trefnug. Roedd y ddogfen hon yn cael ei hadolygu'n fewnol ar hyn o bryd ac mae angen rhai newidiadau. Pwysleisiodd nad oedd hon yn 'ganolog i'r Wyddfa' ond ei bod i fod i gwmpasu'r Parc Cenedlaethol cyfan.

Fodd bynnag, ni fyddai'n mynd allan ar gyfer unrhyw ymgynghoriad cyhoeddus. Fodd bynnag, roedd yn iawn i aelodau'r Fforwm Mynediad Lleol weld y fersiwn ddiweddaraf cyn ei bostio ar y wefan. Mae hon yn ddogfen a oedd ar gael ar hyn o bryd i bob trefnydd digwyddiadau ac sydd ar wefan y Parc Cenedlaethol. Mae yna hefyd ddolenni i hyn pan fydd trefnwyr yn cofrestru eu digwyddiadau ar y gronfa ddata a rennir rhwng Cyngor Gwynedd a'r Parc Cenedlaethol. Maent hefyd wedi llunio pdf cyngor ychwanegol ar gyfer grwpiau sy'n defnyddio llwybr Llanberis yn benodol.

ii) Gofynnodd CM a ellid rhoi'r mater gwersylla gwyllt ar yr agenda. O ystyried y sefyllfa yn Dartmoor (sydd â deddfau presennol) roedd wedi hyrwyddo cynrychiolaethau'n genedlaethol gan grwpiau eraill fel Cyngor Mynyddu Prydain (BMC) i ganiatáu gwersylla gwyllt o fewn Parciau Cenedlaethol y DU.

Dywedodd EN y gallem roi hyn ar yr agenda.

Dywedodd PR y byddai ond y byddai angen iddo wybod pwy fyddai'n cyflwyno hyn a chan ba sefydliad cyn cwblhau'r agenda. Gofynnodd i CM ei gynghori mewn da bryd.

11. Unrhyw Fater Arall – Dylid cadw hwn mor fyr â phosibl ac yn ôl disgrisiwn y Cadeirydd.

i) Soniodd DF ei fod wedi nodi nad oedd rhai llwybrau cymunedol adnabyddus wedi'u nodi yn unman ar-lein a gofynnodd a allai fod o fantais i'r Parc Cenedlaethol ystyried eu cynnwys. Roedd yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol wedi cyflwyno hyn i'r Fforwm Mynediad Cenedlaethol a chyhoeddi eu bod wedi digideiddio rhai o'u llwybrau cwrteisi. Roedd yn gwerthfawrogi eu bod o fewn eu heiddo eu hunain ond gofynnodd a allai'r Parc Cenedlaethol ystyried ychwanegu eraill lle roeddent yn bodoli.

ii) Roedd hefyd wedi sylwi ar sawl achlysur ar grwpiau Dug Caeredin yn cerdded ar hyd y ffordd ar Gapel Curig ar yr A4086 pan oedd Hawl Tramwy Cyhoeddus ar gau.

Atebodd PR (trwy'r Cadeirydd) ei fod yn gwerthfawrogi mai dim ond llwybrau a hyrwyddir oedd yn ymddangos ar y wefan ar hyn o bryd. Gallent adolygu pa wybodaeth sydd gan eu cysylltiadau cymunedol pe baent yn ddigon poblogaidd. Fodd bynnag, byddai hyn yn dibynnu ar adnoddau.

O ran Adran Addysg yn cerdded ar y ffordd, roedd DF yn gywir. Roedd hefyd wedi sylwi ar hyn yn datblygu yn ystod y blynyddoedd diwethaf ac wedi stopio i siarad â sawl grŵp (wrth ymyl Llynau Mymbyr yn mynd i'r gorllewin tuag at y maes gwersylla) i ofyn i grwpiau Adran Addysg pam eu bod yn cerdded ar hyd y briffordd. Pan ddangoswyd eu mapiau llwybr iddynt, roedd hyn wedi'i farcio mewn llinell olwg drwchus gan oruchwylwyr a oedd yn ystumio'r llwybr i wneud iddo ymddangos mai'r ffordd y dylid cerdded arni oedd hi pan mewn gwirionedd y Hawl Tramwy Cyhoeddus cyfagos sydd ar ochr arall y wal. Byddai'n codi hyn gyda Adran Addysg.

iii) Gofynnodd JG beth oedd y sefyllfa ynglŷn â'r Trampyr⁴ a'r system archebu ac a oedd cynlluniau i ychwanegu at y 'fflyd'.

Dywedodd PR fod system archebu 4 wythnos ar gyfer unrhyw ddefnydd o gerbydau pob gallu Trampyr PC 2. Roedd hyn yn hanfodol i alluogi'r Wardeiniaid i gynllunio eu gweithgareddau a threfnu iddynt gael eu danfon i'r safle a hefyd eu casglu ar ôl eu defnyddio. Nid yw'n bosibl trefnu archeb tymor byr gan ei fod yn rhoi staff a chynlluniau gwaith dan bwysau gormodol.

Ar hyn o bryd mae un wedi'i leoli yng Ngwersyll y Goedwig ym Meddgelert sydd allan bron bob dydd. Mae hwn yn drefniant rhwng y Parc Cenedlaethol a Gwyliau Coedwig.

Mae'r llall wedi'i leoli yng nghanolfan y Wardeniaid yn Nolgellau ac fe'i defnyddir yn bennaf ar Lwybr Mawddach ac weithiau ar Foel Ispri. Mae'r Parc Cenedlaethol hefyd yn berchen ar gerbyd pedair olwyn Da Vinci ond mae'n cael ei atgyweirio ar hyn o bryd. Ar hyn o bryd mae'r Parc Cenedlaethol yn chwilio am arian grant i gymryd lle ein peiriant cyntaf sy'n dangos arwyddion o oedran. Nid oes unrhyw gynlluniau i ehangu'r nifer gan fod ein hadnoddau i gludo hwn i ac o safleoedd yn gyfyngedig.

Roeddent hefyd wedi adolygu'r asesiad risg ar gyfer eu defnydd yn enwedig mewn tywydd gwael ac amodau eira a thir rhewllyd.

Mae llawer o bobl wedi cael llawer o foddhad wrth ddefnyddio Trampers yr PC gan ei fod yn caniatáu i'r rhai â rhyw fath o anabledd gael mynediad i gefn gwlad. Mae'r rheolyddion sbardun gwrthdro yn arbennig o ddefnyddiol i bobl a allai fod wedi'u parlysu ar un ochr (dioddefwyr strôc) neu sydd wedi colli braich neu debyg o ran uchaf eu corff. Roedd newid o un ochr i'r llall trwy droi switsh.

Diolchodd EN i bawb am eu cyfraniadau heno a dirwyn y cyfarfod i ben.

12. Dyddiad y cyfarfod nesaf - 6 Hydref: lleoliad i'w gadarnhau – dyddiadau ar gyfer 2026 i'w cadarnhau ym mis Hydref.

⁴Mae Trampyr yn enw masnach ar gyfer cerbyd math sgwter symudedd pob tir. Mae gan y PC ddau ohonynt.

